

*Оксана СИНЬЧУК,
Марина МАРТИНЮК
(Рівне, Україна)*

ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНИЙ ІМІДЖ ПЕДАГОГА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Сучасним актуальним напрямом модернізації системи освіти України є її проблема інтеграції в європейський освітній простір, що викликано історичними потребами національної самоідентичності. Від позитивного розв'язання цих питань залежать й відповідні інноваційні зміни в освітній сфері, що спонукають до підвищення професійної підготовки майбутніх педагогів та стають основою європейського поступу у побудові вітчизняної освітньої системи. Отже, актуалізується проблема формування особистості сучасного педагога та його професійного іміджу. Формування особистісно-професійного іміджу сучасного вчителя початкових класів відбувається впродовж усього його життя як від початку навчання у закладі вищої освіти, так і під час його щоденної професійної діяльності. Адже ефективне вдосконалення професійних якостей сучасного педагога відбувається на основі постійного, цілеспрямованого самонавчання та самовдосконалення його особистісно-професійного іміджу.

У світлі сьогодення Міністерство освіти і науки України розробляє «Стратегію розвитку освіти і науки до 2030 року», зокрема на платформі для обговорення міністр освіти і науки О. Лісовий зауважує: «Ключовий запит – людина у центрі уваги. Усі зміни для людей і про людей. Ставка на технології та інновації, щоб українці мали найкращі можливості, а держава – потужний людський капітал. Необхідно відійти врешті-решт від радянського спадку в освітній сфері, видалити метастази ідеологічних

нашарувань і запропонувати учасникам навчального процесу цікаві заняття, які б не відштовхували від процесу навчання, а навпаки – заохочували до нього» [9].

Грунтуючись на нормативних документах та викликах європейської освітньої системи, заклади вищої освіти повинні створювати творче інноваційне освітнє середовище, яке сприятиме як особистісному так і професійному розвитку сучасного педагога, формувати його творчі професійні компетентності на основі інноваційних технологій. Особистісно-професійний імідж сучасного вчителя стає основним мотиватором інноваційних змін, що має забезпечити високий престиж й успішність змін освітньої системи загалом та кожного закладу освіти зокрема. Педагог завжди був і залишається ключовою особистістю у сфері освіти, яка завжди пов'язана зі становленням підрастаючого покоління незалежної держави. Від рівня його професіоналізму, освіченості, педагогічної майстерності, приємної зовнішності, мовлення, комунікативності, жестів, поглядів та інших важливих чинників залежить успішність освітнього процесу, педагогічної взаємодії тощо.

Проблема формування професійного іміджу педагога, викладена в науковому доробку низки вітчизняних учених, зокрема М. Васильєва, Ю. Дзядевич, І. Ковальова, М. Мазоренко, М. Навроцька та багато інших. Проблему розвитку іміджу особистості вчителя у своїх дослідженнях розглядали українські вчені, зокрема О. Горовенко, Т. Довга, А. Коркішко, М. Навроцька, Н. Ніколаєску, Г. Печерська, Н. Прус, О. Язловецька, а також зарубіжних дослідників, таких як: К. Боулдінг, А. Дрейер, Л. Робертс та ін.

Підготовка сучасних, висококваліфікованих, конкурентоспроможних педагогів, які здатні до постійного професійного вдосконалення і стійкі до впливу чинників стресогенного характеру – основна мета педагогічної

освіти. Нові вимоги та стандарти освіти підвищують рівень вимоги до особистості сучасного педагога, його професіоналізму та рівня соціальної мобільності.

Особливою складовою ефективною успішної педагогічної діяльності є здатність педагога викликати симпатію й довіру до себе, створювати сприятливе враження для позитивного впливу на оточення, аби своїм професіоналізмом та компетентністю створювати відповідні умови для творчої організації соціально-психологічної та педагогічної взаємодії освітнього середовища закладу освіти. Особливу роль у цьому аспекті відіграє здатність педагога формувати позитивний особистісно-професійний імідж.

Для визначення поняття «імідж особистості» треба звернутися до етимології слова «імідж» і проаналізувати визначення енциклопедичних видань, а також науковців, що досліджували названу проблему. Імідж від англійського «image» та латинського «imago» слова – образ, вигляд. У сучасних словниках, зокрема Великому тлумачному словнику української мови, електронному словнику української мови та культури й сучасному словнику із суспільних наук поняття «імідж» визначають як цілеспрямований образ (предмета, явища, особи), що формується, та має емоційно-психологічний вплив з метою реклами, популяризації тощо [1, с. 120;8]. В означеному визначенні основне місце посідає концепт «цілеспрямований». Тому стає зрозумілим, що, імідж створюється не стихійно, а з метою виконання певних завдань та досягнення поставлених цілей. По-друге, імідж – це категорія, що може характеризувати не тільки особистість, але й предмети та явища. Імідж покликаний впливати на емоції людини з метою формування її особистого ставлення. У «Сучасному тлумачному психологічному словнику» термін «імідж» потрактовується як «емоційно-зabarвлений образ будь-кого або будь-чого, що склався в масовій свідомості та має характер стереотипу» [11, с. 171]. У «Новітньому психологічному

словнику» поняття «імідж» визначено як: «емоційно-забарвлений образ будь-кого або будь-чого, що склався в масовій свідомості та має характер стереотипу».

Досліджуючи сутність поняття «імідж особистості», вчені звертають увагу на те, що імідж особистості є зумовленим певною соціальною групою. Як зазначено у «Тлумачному словнику іншомовних слів» поняття «імідж особистості - уявлення про чийсь внутрішній та зовнішній вигляд, образ» [7, с. 288]. Ми вважаємо, що імідж не є уявленням, а є образом, що завдяки своїм внутрішнім і зовнішнім компонентам формує певне уявлення про особистість. Тому, імідж особистості – це не тільки зовнішній вигляд й поведінка особистості, а і образ, що формує його внутрішня складова: характер, особистісні якості, вподобання, моральні цінності, інтереси, ставлення до себе та навколишніх.

Імідж особистості є складним, багатограним утворенням, що розкриває неповторність та унікальність особистості й має свою структуру. Відповідно до аналізу досліджень [2; 3; 5; 6; 10], більшість науковців виділяють два основні компоненти іміджу: зовнішній та внутрішній. *Внутрішній компонент* охоплює особистісні та моральні якості, мотиви, установки, ціннісні орієнтації, творчий потенціал, що є основою формуванню особистісно-професійного іміджу. Компоненти, що орієнтовані на сприйняття навколишніми, створюють *зовнішній імідж*, що формується засобами зовнішньої виразності. Тут діють всі канали сприйняття: візуальний, сенсорний, вербальний, контекстний. Найбільш важливим виступає візуальне сприйняття. Зовнішній вигляд, вираз обличчя, жести, міміка, пози, голос, тембр, тональність, паузи, темп мови, сміх характеризують особу педагога. Важливу роль в отриманні цілісного образу втілює усне й писемне мовлення (вербальний канал), а особливо аромати й запахи. Соціальне оточення, стиль життя, середовище, ідеологія формують контекстний канал. Тому зовнішній імідж включає

вербальні й невербальні складники діяльності і поведінки. Формування вербального компонента забезпечує правильність мовлення, чистота, багатство, логічність, доречність, виразність. Невід’ємним елементом вербального іміджу є мовленнєва поведінка, зумовлена середовищем та особливостями виховання, освітою, соціальним оточенням, національністю, статусом і виступає індикатором емоційного стану, рівня інтелекту, мотивації поведінки, кругозору тощо. А вербальний імідж формується за допомогою невербальних характеристик: одяг, зачіска, статура, аксесуари, жести, міміка, хода, пози, погляди тощо.

На основі узагальнення проаналізованих джерел виділяємо структурні компоненти іміджу особистості педагога, що представляємо на рис. 1.1.

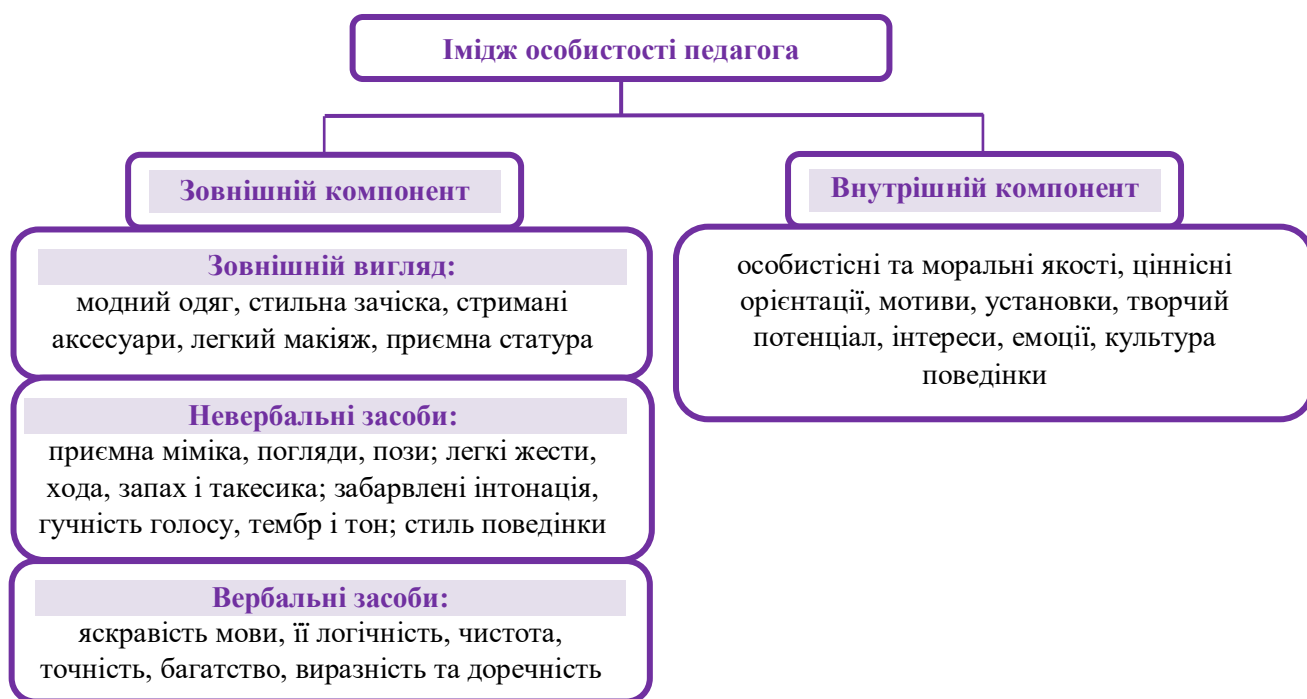

Рис. 1. Структурні компоненти іміджу особистості педагога

Сформований імідж особистості в соціумі характеризується гнучкістю та динамічністю, адже залежно від зовнішніх умов та вимог він здатний до змін, що висуваються до його носія. Оскільки імідж є складним соціально-

психологічним явищем, що вивчається різносторонньо, сучасна наука пропонує три основні підходи щодо типологізації іміджу особистості, як-от: порівняльний, функціональний та контекстуальний.

Також виділяють імідж особистісних якостей: ідеальний імідж – узагальнений образ, що прагнуть бачити в людині; первинний імідж – уявлення про окрему особистість, людину, суб'єкта діяльності, що запам'ятовується під час першого знайомства; вторинний імідж – формується у процесі конкурентної боротьби. Тобто, це образ, який формується про особистість між уявним іміджем та характеристиками, які хочуть бачити в людині, але прагнуть деяких характеристик, що можуть суперечити уявному ідеалу.

Відповідно до оцінного критерію, імідж є позитивним, негативним, або нейтральним. Аналізуючи імідж особистості відповідно до контекстуального підходу, на перший план виступає соціальний критерій, адже людина – істота, що живе в соціумі й відіграє певні соціальні ролі. У цьому контексті мова йде про імідж професійний: політика, артиста, лікаря, педагога [5]. З огляду на вищевикладене, можемо зробити певні висновки про те, що уявлення людини про себе не завжди співвідноситься з думкою інших людей; існує узагальнений ідеальний образ, що його прагнуть досягнути шляхом постійного самоаналізу та порівняння різних характеристик, які повинен мати ідеальний образ, тобто особливе значення має міжособистісна взаємодія особистісного іміджу із соціальним оточенням.

Отже, можемо стверджувати, що імідж особистості є багатограним утворенням, що за допомогою символів й знакових систем відображає дійсність, надає певну інформацію про відображуваний суб'єкт, відповідно впливає на інших людей, їх емоції, свідомість та поведінку, а також може змінюватися й розвиватися залежно від зовнішніх вимог, умов та очікувань

соціуму, допомагає пристосовуватися до соціального та професійного середовища [4, с. 123]. Завдяки ефективно сформованому іміджу можливо досить легко увійти у важливе соціальне середовище, звернувши на себе увагу та встановити міжособистісні стосунки. «Привабливий імідж мимоволі притягує до себе людей, а тому їх психологічно легше налаштувати на те, що говорять або демонструють. Вдалий вибір моделей поведінки та реалізації різних соціальних ролей дозволяє комфортно себе почувати в спілкуванні з людьми різного соціального й професійного статусу, незалежно від власного віку» [1, с. 9].

Таким чином, сутність особистісно-професійного іміджу як психолого-педагогічної характеристики розкривається у його можливості впливати на емоції соціуму, відповідно до її очікувань, підкреслюючи найголовніші риси та якості його носія цього іміджу. Позитивний імідж створює позитивний образ людини, підвищує її самооцінку та відповідний емоційний стан, допомагає емоційно комунікувати, формує позитивне враження про особистість, сприяє позитивному розв'язанню важливих питань та стає ефективною запорукою до досягнення успіху в професійній сфері. Тому створення позитивного особистісного іміджу відіграє велике значення для педагогічної професії, яка належить до категорії суб'єкт-суб'єктної взаємодії та є основним суб'єктом професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. / уклад і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.
2. Довга Т.Я. Імідж сучасного вчителя: навчально-методичний посібник. Кіровоград : ПП «Ексклюзив-систем». 2014. 144 с.
3. Ковальова І.О. Педагогічна іміджологія: сутність, етимологія, шляхи креативного використання у сучасному вищому навчальному закладі. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. Київ. 2011. Вип. 6. С. 213–227.
4. Лозниця В.С. Психологія менеджменту: навч. посібник. Київ : ТОВ «УВПК ЕксОб2, 2000. 512 с.

5. Мазоренко М.О. Психологічна структура іміджу професіонала. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2011. Вип. 9. С. 177–184.
6. Палеха Ю.І. Іміджологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Видавництво Європейського університету, 2004. 323 с.
7. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / за ред. С. Я. Єрмоленко. Харків : Фоліо, 2006. 623 с.
8. Словник української мови та культури. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?sword=%D1%96%D0%BC%D1%96%D0%B4%D0%B>
9. Стратегію розвитку освіти і науки до 2030 року. Режим доступу - URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3770487-strategia-rozvitku-osviti-i-nauki-do-2030-roku-koli-i-cogo-ocikuvati.html>(дата звернення 20.02.2024 р.)
10. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи.Режим доступу - URL: <http://westudents.com.ua/glavy/50541-modul-5-osobistst-vikladacha-vischogonavchalnogo-zakladu.html> (дата звернення: 20.02.2024 р.).
11. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор, 2007.640 с.

Надія СКОТНА
(Дрогобич, Україна)

ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА ЯК УНІВЕРСАЛЬНА ПАРАДИГМА СУЧАСНОГО НАВЧАННЯ

Починаючи з 70-х рр. ХХ ст. у світі набула обґрунтування та поширення концепція сталого розвитку суспільства. Її найбільш активно пропагували і відстоювали представники Римського клубу (В Беренс, Г. Дейлі, Д. Медоуз, Дж. Форрестер та ін.) Основною ідеєю сталого розвитку було поєднання інтересів суспільства, економіки та екології, а головною метою – підвищення якості життя людей. Пріоритетами були проголошені безпечні та комфортні умови життя, праці і навчання населення; безпечні продукти, товари і послуги, якісна питна вода, атмосферне повітря, фізичне й моральне здоров'я суспільства.